

nendum. Vide tamen Lanfredin., *Respons. eccles.* 29, n. 16 et plur. seq.; Rota, in *Anconitana legati pii* 18 Junii 1742, cor. reverendiss. Molin.

ARTICULUS III.

Testamentum quoad ea quæ concernunt illos qui possunt, vel non ipsum facere, hæredes in ipso institui, et ejusdem exsecutores esse, eorumque obligationem.

SUMMARIUM.

1. Quilibet testamentum facere potest, qui nec jure naturali nec positivo prohibetur. — 2. Jure naturæ testamentum facere non possunt infantes ante septennium. — 3. Item testamentum facere non possunt furiosi, amentes, mente capti, ac omnes, qui usu rationis carent, eo tempore, quo usu rationis actualiter privati existunt. — 4. Valet tamen testamentum ab ipsis factum, antequam essent furiosi, amentes seu usu rationis privati. — 5. Valet etiam testamentum ab ipsis factum tempore, quo habent lucida intervalla. — 6. Dummodo tamen durante lucido intervallo totum absolvant, alias si durante actu testandi in furorem, amentiam vel insaniam, seu usus rationis privationem incidant, totum testamentum quoad causas profanas est nullum. — 7. Item testamentum facere non potest mutus et surdus simul a nativitate; secus autem si ex accidenti, modo scribere sciat vel si mutus aut surdus tantum sit et voluntatem suam scripto declarare possit. — 8. Item testari non potest cæcus, nisi nuncupative, et observatis solemnitatibus præscriptis. — 9. Item testamentum facere non potest prodigus, cui a iudice interdicta est bonorum administratio. — 10. Item testamentum facere non potest servus sive mancipium. — 11. Item testari non potest captivus vel obses apud hostes detentus. — 12. Item testari non potest damnatus ad mortem naturalem vel civilem. — 13. Item testamentum facere non possunt impuberes. — 14. Item filiusfamilias, qui sub patris potestate est, non potest testari nisi de bonis castrensibus jure militari, et quasi castrensibus, servatis solemnitatibus juris communis. — 15. De bonis vero adventitiis testari non potest, ne quidem patre consentiente. — 16. Item damnati ob libellum famosum testari non possunt. — 17. Item testari non possunt rei criminis læsæ majestatis. — 18. Item testari prohibentur hæretici, eorumque receptores, fautores et defensores. — 19. Item testari prohibentur usurarii publici, nisi prius usuras restituant, aut de restitutione faciendâ idoneam cautionem præstent. — 20. Item testari prohibentur omnes hostiliter insequentes, percutientes aut offendentes S. R. E. cardinalem. — 21. Item non desunt doctores volentes, quod omnes excommunicati notorii et vitandi testari non possint. At communis sententia tenet contrarium. — 22. Qui sunt inhabiles a natura ad testandum, testamentum facere nequeunt, neque ad causas pias. — 23. Qui autem ad testandum sunt inhabiles solum de jure civili, possunt valide testari quoad causas pias de iis bonis, quorum perfectum dominium adhuc habent. — 24. De bonis vero jam propter delicta amissis, et fisco addictis, neque ad causas pias testari possunt. — 25. Prodigii et impuberes iudicium naturale sufficiens ad peccatum mortale jam habentes et damnati ad mortem, quorum bona non confiscantur, testari possunt ad causas pias. — 26. Clerici sæculares omnes, tam majores quam minores, æque ac laici facere possunt testamentum de bonis suis patrimonialibus, et quasi patrimonialibus seu industrialibus. — 27. Item etiam de bonis patrimonialibus. — 28. Clerici de bonis ecclesiasticis superfluis seu de fructibus beneficii de jure nullum penitus testamentum, nec ad causas pias, facere possunt. — 29. De legitima tamen con-

suetudine introduci potest ut clerici sæculares de bonis ecclesiasticis superfluis ad causas pias testari possint. — 30. Non possunt autem clerici sæculares, sive majores sive inferiores, neque vi consuetudinis, licite vel valide testari de bonis ecclesiasticis superfluis in notabili quantitate ad causas profanas. Nec hæres profanus potest tuta conscientia talem hæreditatem recipere et retinere, sed si eam accipiat, tenetur ex justitia eam iterum restituere. — 31. Clerici autem incolæ et cives urbis Romane, qui in ea vel ejus districtu decesserint, possunt libere ac licite, tam inter vivos quam mortis causa de bonis ecclesiasticis superfluis disponere etiam ad causas profanas. — 32. Regulares omnes professi, tam superiores quam subditi, nequeunt ullum facere testamentum. — 33. Neque regulares testari possunt ad pias causas. — 34. Imo neque de licentia prælati seu superioris. — 35. Neque possunt regulares testari, etiamsi ante professionem sibi aliquam summam suorum bonorum reservassent cum facultate testandi. — 36. Quinimo regularibus professis neque licet testamentum a se conditum ante emissam professionem moderare per viam declarationis. — 37. Possunt autem regulares professi testamentum a se factum ante professionem interpretari et declarare, si declaratione aut interpretatione egeat. — 38. Novitius potest revocare testamentum a se factum, sive ante, sive post ingressum religionis, et durante novitiatu aliud condere. — 39. Novitius in testamento nihil potest sibi reservare ad effectum testandi de illo post professionem. — 40. Potest tamen novitius in suo testamento præcipere, ut aliquid ex ejus bonis etiam post suam professionem quotannis expendatur in pios usus, seu quod alicui solvatur annuum legatum, vel ne quid de eis alienetur, et hujusmodi. — 41. Si novitius ante professionem testari omittat, succedit in ejus bona, jura et actiones monasterium, si sit capax bonorum; si autem monasterium sit incapax, succedunt consanguinei ab intestato. — 42. Post professionem emissam non potest religiosus testamentum ante professionem factum revocare, quamvis possit ipsum declarare. — 43. Novitii possunt, sive ante ingressum, sive etiam tempore novitiatus, testamentum condere etiam ante duos menses proxime præcedentes professionem, et sine licentia episcopi, vel ejus vicarii generalis. — 44. Qui possint, vel non hæredes institui testamento? *remissive.* — 45. Exsecutores testamentorum qui sint et dicantur. — 46. Exsecutores testamentorum alii sunt legitimi, alii testamentarii, alii dativi, et qui sint omnes? — 47. Si nullus a testatore sit deputatus exsecutor, ipso jure exsecutor est ejus hæres, qui de jure debet integram defuncti voluntatem, etiam quoad legata exsequi. — 48. Quoad ea autem quæ pro redemptione captivorum vel pauperum alimentis aut aliis causis piis relicta sunt, exsecutor est episcopus loci. — 49. Imo episcopus potest compellere exsecutores testamentarios ad exsequendas pias voluntates defunctorum, etiamsi testator hoc interdixisset. — 50. Exsecutores testamenti deputati sunt a testatore unus vel plures, sive ex hæredibus, sive ex extraneis, sive clericis, sive laicis. — 51. Etiam femina esse possunt exsecutrices testamentorum. — 52. Item etiam minores xxv annis, dummodo xvii excesserint. — 53. Exsecutores testamenti possunt esse etiam religiosi omnes (exceptis Fratibus Minoribus) dummodo ad id licentiam habeant a suo superiore. — 54. Per talem superiorem quis intelligatur? — 55. Si religiosus absque licentia superioris munus exsecutoris testamentarii, sive ad causas profanas, sive ad causas pias suscipiat, et peragat, adhuc per eum gesta, sunt valida. — 56. Opposita tamen sententia est etiam probabilis. — 57. Fratres Minores nullatenus possunt esse exsecutores testamentorum, neque ad causas profanas, neque ad causas pias, neque a superioribus

potest eis ad id licentia concedi. — 58. Possunt tamen Fratres Minores dare ad id consilium exsecutoribus a testatore deputatis. — 59. Insuper potest testator committere alicui Fratri Minori, ut ipse denominet unum vel plures exsecutores, et etiam præcipere potest exsecutoribus ut non nisi illis pauperibus et causis piis designatis a d. Fratre Minore hæreditatem vel legata distribuant; et in tali casu id licite Frater Minor perageret. — 60. Regulares exsecutores testamentarii tenentur reddere rationem administrationis seu executionis episcopo, et si in hoc deliquerint, possunt ab ipso puniri. — 61. Imo regularis exsecutor ultimæ voluntatis defuncti, quamvis ei secreto communicata, tenetur adhuc episcopo requirenti aperire summam, et circa quæ sit distribuenda, ac rationem administrationis reddere. — 62. Exsecutor deputatus a testatore non potest ordinarie compelli ad acceptandum et exsequendum tale munus, sive dispositio sit ad causam profanam, sive piam; postquam tamen expresse vel tacite acceptavit, omnino etiam invitus cogi potest, ut defuncti voluntatem exsequatur. — 63. Aliquando tamen ob rationabilem causam potest ad id compelli. — 64. Exsecutores tenentur, quantum possunt, exsequi ultimam voluntatem, nisi certum tempus ab ipso testatore sit designatum. — 65. Tam judex ecclesiasticus quam laicus potest compellere exsecutores laicos ad exsequendam voluntatem defuncti, sive dispositio sit ad causam profanam, sive ad causam piam, ita ut hæc causa sit misti fori, et detur locus præventioni. — 66. Judex laicus nullimode ad id compellere potest exsecutores clericos. — 67. Judex, præsertim ecclesiasticus, statim post aditam ab hærede hæreditatem compellere potest exsecutores, ut voluntatem defuncti executioni mandent, quamvis testator id expresse ei inhibuerit. — 68. Si plures sint a testatore deputati exsecutores, et unus eorum sit mortuus, vel in remotis existat, seu exsequi forte nolit, potest alius etiam unicus ex deputatis, nisi testator aliud disposuerit, officium executionis libere adimplere. — 69. Nulli exsecutores, præter Summum Pontificem, nec episcopi quidem, relicta ad certas causas in alios usus vel causas, quamvis evidenter meliores essent, possunt ordinarie commutare, si voluntas determinata testatoris commode ac juste adimpleri possit. — 70. An autem, quando et ob quas causas possit mutari ultima voluntas testatoris, præsertim quoad legata, aliasque pias causas, a Papa et ab aliis? *remissive.* — 71. Exsecutores et hæredes intra quod tempus teneantur adimplere voluntatem testatoris, et quas penas incurrant, si negligentes fuerint? *remissive.* — 72. Exsecutores et hæredes, quibus et quo ordine distribuere possint et debeant legata pia a testatore relicta; *remissive.* — 73. Alia ad n. 74.

(1. Quilibet testamentum facere potest, qui nec jure naturali nec positivo prohibetur. *Communis*, per text. expressum in l. *Habeat unusquisque* 1, cod. *De sacrosanctis ecclesiis*, et leg. *Ex facto* 43 in principio, ff. *De vulgari et pupillari substitut.*, ubi dicitur iniquum esse auferre testamenti factionem homini sanæ mentis, ibi: « Etenim iniquum incipit fieri beneficium principis, si adhuc id valere dicamus, auferret enim testamenti factionem homini sanæ mentis. »

(2. Jure naturæ testamentum facere non possunt infantes ante septennium, utpote usu rationis carentes, qui usus rationis de jure naturæ requiritur, ut actus humanus valeat. *Communis*, arg. § *Præterea* 1, instit. *Quibus non est permittum facere testamen-*

FERRAR. VII.

tum, ibi: « Item furiosis, quia mente carent, » et concordat l. *In eo* 2, et l. *In adversa* 17, ff. *Qui testamenta facere possunt*.

(3. Item testamentum facere non possunt furiosi, amentes, mente capti, ac omnes qui usu rationis carent, tempore quo usu rationis actualiter privati existunt. *Communis*, per textus expressos in citat. § *Præterea* 1, instit. *Quibus non est permittum facere testamentum*, ibi: « Item furiosi quia mente carent, » l. *In eo* 2, ff. *Qui testamenta facere possunt*, ibi: « In eo qui testatur ejus temporis, quo testamentum facit, integritas mentis, non corporis sanitas, exigenda est; » l. *In adversa* 17, ff. eodem, ibi: « In adversa corporis valetudine mente captus eo tempore testamentum facere non potest. » Et concordat lex *Furiosi* 40, ff. *De regulis juris*.

(4. Valet tamen testamentum ab ipsis factum, antequam essent furiosi, amentes, mente capti, seu usu rationis privati. *Communis*, textu expresso in cit. § *Præterea* 1, inst. *Quibus non est permittum facere testamentum*, ibi: « Certe eo quod ante furorem fecerint, valente testamento; » leg. *Qui testamenta* 20, § 4, ff. *Qui testamenta facere possunt*, ibi: « Testamentum quoque, quod ante furorem consummavit, valebit. »

(5. Valet etiam testamentum ab ipsis factum tempore quo habent lucida intervalla. *Communis*, textu expresso in cit. § *Præterea*, ibi: « Furiosi autem, si per id tempus fecerint testamentum quo furor eorum intermissus est, jure testati esse videntur; » leg. *Furiosum* 6, cod. *Qui testamenta facere possunt*, ibi: « Si vero voluerit in dilucidis intervallis aliquod condere testamentum vel ultimam voluntatem, et hoc sana mente incœperit facere, et consummavit, nullo tali morbo interveniente, stare testamentum, sive quamcunque ultimam voluntatem censemus, si et alia omnia accesserint, quæ in hujusmodi actibus legitima observantia requirit. »

(6. Dummodo tamen durante lucido intervallo totum absolvant; alias, si durante actu testandi, in furorem, amentiam vel insaniam, seu usus rationis privationem incidant, totum testamentum quoad causas profanas est nullum. *Communis*, textu expresso in cit. l. *Furiosum*, ibi: « Si cœpto testamento furor eum invasit, sancimus tale testamentum hominis, qui in ipso actu testamenti adversa valetudine tentus est, pro nihilo esse. »

(7. Item testamentum facere non potest mutus et surdus simul a nativitate; secus autem si ex accidenti modo scribere sciat, vel si mutus aut surdus tantum sit, et voluntatem suam scripto declarare possit. *Communis* textu claro in § *Item* 3, institut. *Quibus non est permittum facere testamentum*, l. *Qui in potestate* 6, ff. *Qui testamentum facere possunt*, l. *Discretis* 10, cod. eod.

(8. Item testari non potest cæcus, nisi nuncupative, et observatis solemnitatibus, quæ describuntur in leg. *Hac consultissima*

28

8. cod. *Qui testamenta facere possunt. Communis*, per textum expressum in dicta leg. *Hac consultissima.*

(9. Item testamentum facere non potest prodigus, cui a iudice interdicta est honorum administratio. *Communis*, textu expresso in § *Item prodigus* 2, inst. *Quibus non est permixtum facere testamentum*, et l. *Is cui* 18, ff. *Qui testamenta facere possunt.*

(10. Item testamentum facere non potest servus sive mancipium. *Communis*, textu claro in l. *Filiusfamilias* 16, et l. *Si filiusfamilias* 19, ff. *Qui testamenta facere possunt*, et c. *Illud* 5, caus. 14, q. 2.

* Quamvis servus testamenti factionem non habeat, ex privilegio tamen speciali, quod iure Pandectarum obtinebat: « Servus publicus populi Romani parte dimidia testamenti faciendi habet jus. » Ulpian., *Frag.*, tit. 20, § fin.*

(11. Item testari non potest captivus vel obses apud hostes detentus. *Communis*, textu expresso in § *Ejus qui* 5, institut. *Quibus non est permixtum facere testamentum*; l. *Ejus qui* 8, et l. *Obsides* 11, ff. *Qui testamenta facere possunt.*

* Testamentum tum servi, tum captivi valet si confectum sit ante servitutem vel captivitatem, licet captivus decesserit. Nam lex Cornelia fingit eum tunc decessisse ultimo momento, quo liber ac civis fuit. L. 12, ff. *Qui test. fac. poss.* Idem dicas de accusatis crimine qui, pendente iudicio, licet in custodia publica detenti decedant, tamen ipsorum testamentum valet, l. 9, ff. eod., et per condemnationem tantum servi pœnæ fiunt, et l. 13, § 2, ff. eod.*

(12. Item testari non potest damnatus ad mortem naturalem vel civilem. *Communis*, textu expresso in l. *Ejus qui* 9, § 1 et 2, ff. *Qui testamenta facere possunt*, et l. *Si quis* 6, § 6, ff. *De injusto, rupto, irritato facto testamento.*

(13. Item testamentum facere non possunt impuberes, masculi ante annum 24, et feminae ante annum duodecimum completum. *Communis*, textu claro in l. *Si frater* 4, cod. *Qui testamenta facere possunt*, l. *A qua aetate* 5, ff. *Qui testamenta facere possunt*, et § *Præterea* 1, institut. *Quibus non est permixtum facere testamentum*, ibi: « Præterea testamentum facere non possunt impuberes, quia nullum est eorum animi iudicium. »

(14. Item filiusfamilias, qui sub patris potestate est, non potest testari, nisi de bonis castrensibus iure militari et quasi castrensibus, servatis solemnitatibus juris communis, si pubes sit. *Communis*, per textus in l. *Nemo* 11, juncta Glossa, *ibid.*, verb. *Certis*, et leg. *Omnes* 12, cod. *Qui testamenta facere possunt.* (15. De bonis vero adventitiis testamentum facere non potest, ne quidem patre consentiente, textu expresso in l. *Qui in potestate* 6, ff. *Qui testamenta facere possunt*, et princip. institut. *Quibus non est permixtum facere testamentum.*

* Olim feminae quoque prohibebantur testamentum condere, donec testamenta in committis condi consueverunt. Cum enim co-

mitiorum non essent participes, nec ideo poterant testari, hodie vero, ut ait Ulpianus: « Feminae post duodecimum annum ætatis testamentum facere possunt, tutore auctore, donec in tutela sunt. » Ulp., *Frag.*, tit. 10, § 15. Id tamen non de omnibus indistincte feminis accipiendum est, sed de iis tantum, quæ nec in parentum, nec in viri potestate erant, ut recte ad hunc Ulpiani locum observat Scultingius, quamvis Cujacius observat. 7 putaverit feminas quæ in manum viri convenerant, testandi jus habuisse, sed id non satis firmis certat probare argumentis. Subdit Ulpianus, tutore auctore: olim siquidem feminae licet puberes, adhuc tamen ob fragile consilium in tutela remanebant. Sed si jus liberorum quæsierant, tutela liberabantur, adeoque jam poterant sine ullo tutore testari.*

Olim quoque prohibebatur testamentum condere: « Mutus, quoniam verba nuncupationis loqui non potest; surdus, quoniam verba familiæ emptoris exaudire non potest. » Ulp., *Frag.*, tit. 20, § 13. Quod si surdus aut mutus, ut liceret sibi testamentum facere, a principe impetravit, valet testamentum l. 7, ff. *Qui test. fac. poss.* Ex constitutione autem Justiniani, qui simul surdus et mutus est, si quidem ab ipsa natura talis est, testari non potest; si ex superveniente morbo talis effectus est, ita demum testari potest, si litteras sciat. Quod si duntaxat surdus est, indistincte testari potest; si mutus duntaxat, ita demum si litteras sciat. L. 10, cod. *Qui test. fac. poss.*

Cum impuberes testamentum facere non possint, quia ad hoc requiritur consilii maturitas, dubitatum etiam fuit, an liceret spadonibus condere testamentum, et eunuchis cum nunquam pubescant. Hinc legimus consulem Mamerum ea de causa honorum possessionem secundum tabulas denegasse cuidam Genucio, ut refert Val. Max., lib. III, tit. 7. Invaluit tamen, ut possent testari, sed tardius quam cæteri. Hinc Paulus: « Spadones eo tempore testamentum facere possunt, quo plerique pubescunt, id est anno decimo octavo. » Paul., *Recept. sent.*, lib. III, tit. 5, § 2. Constantinus vero hos cæteris omnino exæquavit l. v, cod. *Qui test. fac. poss.*

(16. Item damnati ob libellum famosum testari non possunt. *Communis*, textu expresso in l. *Is cui* 16, § 1, ff. *Qui testamenta facere possunt*, ibi: « Si quis ob carmen famosum damnetur, senatus-consulto expressum est ut intestabilis sit, ergo testamentum facere non poterit. » l. *Ob carmen* 21, § *De testibus*, ibi: « Ob carmen famosum damnatus intestabilis sit. »

(17. Item testari non possunt rei criminis læsæ majestatis, id est qui hostile quid contra supremum principem vel ejus consiliarios moluntur. *Communis*, textu expresso in l. *Quisquis* 5, cod. *Ad leg. Juliam majestatis.*

* Quæsitum est de eo qui sibi mortem consciverit, de quo sic sanxerunt imperatores Diocletianus et Maximianus, hoc modo distinguentes: aut compos mentis condidit

testamentum, deinde furore captus sibi mortem conscivit, aut futura pœnæ voluntaria morte supplicium antevertit. Primo casu testantis iudicium convelli non debet; secundo autem casu ratam voluntatem ejus conservari leges vetant. L. 2, cod. *Qui test. fac.**

(18. Item testari prohibentur hæretici. *Communis*, textu expresso in leg. *Manichæos* 4, et l. *Ariani* 5, cod. *De hæreticis.* Et idem est dicendum de receptoribus, defensoribus et fautoribus ipsorum hæreticorum. Authent. *Credentes*, cod. eod., ibi: « Præterea receptatores, et defensores, et fautores hæreticorum... quilibet talium... fit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. » Cap. *Excommunicamus* 15, § *Credentes*, *De hæreticis.* Advertendum tamen est quod vi pacis Westphalicæ, Lutherani et Calvinistæ in imperio tolerati sunt testandi, et aliorum iurium civilium capaces.

(19. Item testari prohibentur usurarii publici et manifesti, nisi prius usuras restituant, aut de restitutione faciendâ idoneam cautionem præsentent. *Communis*, textu expresso in cap. *Quamquam usurarii* 3, *De usuris*, in 6.

(20. Item testari prohibentur omnes hostiliter insequentes, percutientes aut offendentes S. R. E. C. *Communis*, textu expresso in c. *Felicis* 5, *De pœnis* in 6.

(21. Item non desunt doctores volentes, quod omnes excommunicati notorii, et vitandi, testari non possint. At communis sententia tenet contrarium, quia nullibi id reperitur in iure expressum, cum eorum actus privati non sint irriti, iis tamen exceptis, qui excommunicati sunt propter hæresim ob dicta supra n. 18. Sic de communi testantur Pirrhing, *loc. citat.*, num. 24 in fine, et Reiffenstuel, *loc. citat.*, num. 319.

(22. Qui sunt inhabiles ex natura ad testandum, ut infantes, amentes, insani, furiosi, muti et surdi simul a nativitate, testamenta facere nequeunt neque ad causas pias. *Communis*, teste Reiffenst., *loc. cit.*, num. 320.

(23. Qui autem ad testandum sunt inhabiles solum de iure civili, possunt valide testari quoad causas pias de iis bonis, quorum perfectum dominium adhuc habent. Riccius, in *Praxi aurea*, part. v, resolution. 88; Bartolus, in l. 1, cod. *De sacrosanctis ecclesiis*; Engel, lib. III *Decretal.*, tit. 26, n. 4; Reiffenstuel, *ibidem*, num. 321, cum Molina, Lessio, Sanchez ibi citatis, et alii; arg. l. *Habeat* 1, cod. *De sacrosanctis ecclesiis*, ubi Constantinus imperator unicuique absque limitatione, consequenter etiam alias inhabilibus de iure civili, concedit licentiam testandi ad piam causam; (24. natura enim hujus dictionis unusquisque est neminem excludere, l. *Hoc art.* 29, ff. *De hæredibus instituendis*, ibi: *Hoc articulo quisque omnes signatur*; tum quia testamentum ad pias causas nullo modo subjacet dispositioni juris civilis, sed secundum canones, juraque naturæ, et gentium iudicandum est, »

textu expresso in cap. *Relatum* 11, *De testamentis.*

(25. Fuit autem notanter dictum: *De iis bonis, quorum perfectum dominium adhuc habent*, quia de bonis jam propter delicta amissis, et fisco addictis neque ad causas pias testari possunt, ut præsertim patet de reis criminis læsæ majestatis, de hæreticis eorumque fautoribus, qui cum illico bona sua amittant eaque fisco cedere debeant, neque ad causas pias de ipsis, utpote non amplius suis, testari possunt, ut notat Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 324. Ubi n. 325 subdit, quod prodigi, impuberes iudicium naturale sufficiens ad peccatum mortale jam habentes, et damnati ad mortem, quorum bona non confiscantur, testari possint ad causas pias.

(26. Clerici sæculares omnes, tam majores quam minores, æque ac laici facere possunt testamentum de bonis suis patrimonialibus et quasi patrimonialibus seu industrialibus. *Communis*, textu expresso in cap. *Quia nos* 9, *De testamentis*, ibi: « Considerationi tuæ respondemus, quod clerici de his, quæ paternæ successionis, vel cognationis intuitu aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, libere disponere valeant; de his tamen, quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de iure facere possunt testamentum. » Et concordant c. *Episcopi* 19, caus. 12, q. 1, et can. *Placuit*, 1 et 6, et c. *Quicumque* 2, ead. caus., 12, q. 3.

(27. Clerici sæculares testamentum facere possunt etiam de bonis patrimonialibus. S. Thomas, 2-2, quæst. 183, art. 7, in respons. ad 2; Covarruv., *De testam.*, cap. 7, num. 9; Navar., *De redditibus eccles.*, q. 1, num. 26 et 44; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 327; Barbosa, in cap. *Cum in officiis* 7, *De testamentis*, et ipso teste, *Communis* aliorum, arg. cit. c. *Episcopi* 19, caus. 12, q. 1.

(28. Clerici de bonis ecclesiasticis superfluis seu de fructibus beneficii de iure nullum penitus testamentum, nec ad causas pias facere possunt. *Communis*, textu expresso in cit. c. *Quia nos* 9, *De testamentis*, ibi: « De his tamen quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de iure facere possunt testamentum. » Et concordant c. *Quorundam* 1, c. *Cum in officiis* q., c. *Ad hæc* 8, c. *Relatum* 12, *De testamentis.* Vide verb. *BENEFICIATUS*, art. 3, num. 1.

(29. Notanter autem dicitur, clericum de bonis ecclesiasticis nec ad causam piam testari posse *de iure*, quia de consuetudine legitima potest introduci, ut clerici sæculares de bonis ecclesiasticis superfluis ad causas pias valide testari possint. *Communis.* Vide d. verb. *BENEFICIATUS*, art. 3, n. 2.

(30. Non possunt tamen clerici sæculares, sive majores, sive inferiores, neque vi consuetudinis, licite vel valide testari de bonis ecclesiasticis superfluis in notabili quantitate ad causas profanas. Nec hæres profanus potest tuta conscientia talem hæreditatem recipere et retinere, sed si eam accipiat,